
ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

УДК 378.4(44):61-057.875.001.37

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА МЕДИЧНЕ НАВЧАННЯ
В УНІВЕРСИТЕТАХ ФРАНЦІЇ**

Абрамович В. Є.

*У статті проаналізовано досвід Франції з відбору кандидатів на професії медичного профілю: показано, що кожен з етапів цього процесу має певні позитивні риси та недоліки, з огляду на загальні принципи (ефективності, економічності, соціальної справедливості, професійної компетентності), відповідно до яких повинна функціонувати система відбору на медичне навчання.
Ключові слова: медичне навчання, відбір кандидатів, Франція, L1 Santé, Numerus Clausus.*

*В статье проанализирован опыт Франции по отбору кандидатов на профессии медицинского профиля: показано, что каждый из этапов этого процесса имеет определенные положительные черты и недостатки, учитывая общие принципы (эффективности, экономичности, социальной справедливости, профессиональной компетентности), в соответствии с которыми должна функционировать система отбора на медицинское обучение.
Ключевые слова: медицинское обучение, отбор кандидатов, Франция, L1 Santé, Numerus Clausus.*

*The article analyzes the experience of France in selection of candidates for the medical profession: it is shown that each of the stages in this process has some positive features and drawbacks, regarding the general principles (effectiveness, efficiency, social equity, professional competence), according to which the system of selection for medical training should operate.
Key words: medical training, selection of candidates, France, L1 Santé, Numerus Clausus.*

Постановка проблеми. Удосконалення системи медичної освіти є невід'ємною частиною стратегії підвищення якості медичної допомоги. Пошук шляхів покращення якості вищої освіти в цілому та медичної зокрема продовжує залишатися одним з найактуальніших питань, що досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед головних факторів, які впливають на загальну якість медичної підготовки, є процес відбору абітурієнтів. Як зазначає Я. Цехмістер, "якщо кінцева мета вищої медичної освіти полягає у забезпеченні випуску лікарів, які задовольняють потреби охорони здоров'я країни, то ступінь досягнення цієї мети значною мірою залежить не тільки від системи підготовки медичних кадрів, але й від процесу відбору кандидатів на навчання".

Медична освіта у Франції залишається однією з найкращих на світовому рівні завдяки багатому історичному досвіду та розвинутим демократичним традиціям педагогічної думки. Також протягом багатьох років у Франції відбувається інтенсивне реформування медичної освіти, основними цілями якого є підвищення рівня підготовки спеціалістів з загальної медицини та приведення її у відповідність до загальноєвропейських освітніх стандартів. Однією з головних особливостей управління якістю французької медичної освіти, що виділяє її серед інших країн Європи та світу, є саме система відбору та зарахування кандидатів на додипломному етапі.

Аналіз попередніх досліджень. Питанням професійної підготовки фахівців у країнах Західної Європи та США приділяли увагу такі автори, як

З. А. Малькова, Б. В. Вульфсон, С. А. Головка, І. Б. Марцинковський та інші, які присвятили свої праці системному аналізу університетської освіти. Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду процесу відбору учнів на медичні спеціальності був проведений Я. Цехмістером, який виділив наступні принципи відбору: ефективність, економічність, прозорість, соціальна справедливість та професійна компетентність [2, с. 171]. Проблеми відбору кандидатів присвячені праці таких вітчизняних дослідників, як І. О. Паламаренко (у медичних школах Великобританії), Г. Воронка (у закладах вищої освіти в Канаді та Великій Британії) та ін. У ґрунтовному науковому дослідженні К. М. Файзуліної серед інших питань також аналізується міжнародний досвід процесу відбору у вищі медичні заклади. Але, як засвідчує аналіз науково-педагогічної літератури та дисертаційних робіт, процес відбору на медичні спеціальності в університетах Франції залишився поза увагою науковців.

Про ефективність різних принципів та методів відбору студентів у медичні вузи суперечки ведуться, як зазначалося вище, практично у всіх країнах світу. В сучасних умовах, науковцями (П. Ганглер, М. М. Семенов, Г. Л. Калініченко, І. С. Вітенко, Р. Каверіна, М. М. Каляцький, Е. Л. Kelly, G. E. Miller, M. Korman, R. L. Stugglefield, L. W. Martin, C. Burroughs, R. Hogan, M. R. Barrick, M. K. Mount та ін.) визначені та проаналізовані декілька основних методів відбору, кожен з яких має як переваги, так і недоліки: за академічними критеріями, співбесіда (інтерв'ю) та тестування.

Мета статті – проаналізувати характерні особливості зарахування та відбору кандидатів на медичне навчання у Франції в сучасних умовах.

Відповідно до мети ми поставили перед собою наступні **завдання**:

- дослідити та визначити головні принципи і методи відбору на медичні спеціальності у Франції;
- проаналізувати процес зарахування та відбору на французьких медичних факультетах й визначити його переваги та недоліки.

У Франції вступ на медичні факультети полягає в записі на навчання. Зарахування до вищого навчального закладу пов'язується із середнім випускним балом у ліцеї (диплом бакалавра наукового напрямку – *le bac S* – деякі факультети навіть можуть відмовити в реєстрації, якщо абітурієнт не має саме *BAC S*). Як зазначає О. А. Бочарова, "на сьогоднішній день у Франції вступ до вищої школи розглядається не як привілей, а як природне право молоді і необхідна умова досягнення бажаного соціального статусу" [1, с. 69]. Але, враховуючи специфіку медичної підготовки, кандидатам вкрай необхідно володіти високим рівнем наукових знань і, якщо їх диплом бакалавра іншого напрямку проходить реєстрацію на 1 рік медичного навчання, їм рекомендується попередньо пройти 1 рік "адаптаційного" курсу. Згідно з відповідними дослідженнями, 95 % студентів, що проходять конкурсний відбір наприкінці року, мають ступінь бакалавра науки [9, с. 132]. Окрім кандидатів з дипломом бакалавра, до вступу також допускаються ті, що мають Диплом доступу до університетського навчання (*Diplôme d'accès aux études universitaires*), або диплом, визнаний еквівалентним бакалавру й отриманий у Франції чи за кордоном, або відповідну кваліфікацію чи досвід [3].

Заради зменшення відсотка невдалого складання іспитів (на той час він складав 85 % – з 50 тисяч абітурієнтів лише 7500 переходили на другий рік навчання) та для покращення орієнтації студентів у медичних спеціальностях за їх вибором з 2010 року Міністерство вищої освіти Франції ввело у всіх університетах загальний курс "Л1 Охорони здоров'я" (*L1 Santé*) для всіх студентів, які бажають вивчати медицину, акушерство, стоматологію або фармацію [7].

Загалом, медична освіта у Франції безкоштовна, але на кожному етапі навчання (ліценціат-магістратура-докторат) стягується реєстраційний внесок, сума якого фіксується на державному рівні кожного року. Вартість реєстрації на перший цикл навчання у державних закладах вищої освіти в 2013/14 н. р. складає 183 EUR.

Реєстрація на *L1 Santé*, як і на багато інших напрямків вищої освіти, проводиться на офіційному сайті Міністерства вищої освіти та наукових досліджень: <http://www.admission-postbac.fr/> (APB). Ця процедура була започаткована

з квітня-травня 2011 року з метою регулювання кількості навчальних місць (у середньому – 1500 в одному закладі, 900 з яких – для нових абітурієнтів) та включає декілька етапів (з датами 2013/14 навчального року):

➤ Крок 1 – Реєстрація через Інтернет: *реєстрація на сайті* зі створенням особистого цифрового досьє; введення всіх бажаних напрямків навчання – *попередні записи*, процес введення та видалення яких триває з 20 січня до 20 березня; класифікація кандидатом своїх запитів відповідно до вподобань: *впорядкований список побажань*. Цей рейтинг обов'язково створюється відразу, але його можна змінювати до 31 травня.

➤ Крок 2 – Складання досьє кандидата: роздрукування "карток запитів" з цифрового досьє для тих закладів, які вимагають "паперові" досьє; складання "паперового" досьє з тих частин та у тому порядку, які вимагаються закладом; відправлення паперів.

➤ Крок 3 – Результати та відповіді: отримання результатів запитів та відповіді кандидатів на пропозиції до вступу проходять в 3 етапи: з 12 червня до 17 червня, з 26 червня до 1 липня та з 14 липня до 19 липня.

➤ Крок 4 – Офіційна реєстрація: після отримання остаточної позитивної відповіді на запит в Інтернеті кандидати повинні особисто зареєструватися в освітньому закладі; у разі відсутності будь-яких пропозицій на вступ абітурієнт має можливість зареєструватися на "процедуру додаткового набору" як кандидат на вакантне місце.

Також абітурієнти, що не мають можливості зареєструватися через Інтернет, можуть надіслати комплект відповідних документів поштою в один з навчальних закладів свого регіону. Більшість французьких медичних факультетів вимагає: мотиваційний лист, копію диплома бакалавра (за наявності), копію "шкільного щоденника" – академічної успішності за перший та останній триместр навчання, підтвердження причин подання паперового досьє без реєстрації в Інтернеті та, за наявності, доказ проживання у відповідному регіоні [5].

Переваги процедури обов'язкової реєстрації через мережу Інтернет – безсумнівні: висока ефективність для збору заявок, прозорість системи відбору, підвищення особистої відповідальності і мотивації абітурієнтів у виборі напрямку професійної орієнтації й навчального закладу та багато інших. Наприкінці 2012 року, вісім генеральних інспекторів Державної освіти провели аналіз процедури АРВ. У відповідному звіті [10] визначаються такі її позитивні сторони, як раціональність та зрозумілість (ясність), але й її недоліки та непередбачені наслідки. Вони зазначають, що недостатність підтримки деяких державних установ і відсутність інформації для батьків залишають цю процедуру "в тіні", в той час як логічна структура АРВ може викликати занепокоєння через те, що учень повністю довіряє свою долю алгоритму. Автори також вважають, що система єдиного вибору за результатами відбору неправильно розуміється студентами. В цій доповіді повідомляється про негативні наслідки великої кількості пропозицій на сайті АРВ, яка в першу чергу концентрується на декількох престижних закладах, залишаючи поза увагою регіональні навчальні заклади.

Програма навчання L1 Santé поділяється на два семестри та на групи предметів (unités d'enseignement – UE), обов'язкових та за вибором, на кожен з яких виділяється певна кількість кредитів ECTS. Протягом першого семестру, загального для всіх спеціальностей, студенти вивчають наступні обов'язкові предмети: UE01 Атоми – біомолекули – геном – біоенергетика – метаболізм, UE02 Клітина та тканини, UE03А Фізичні основи методів дослідження, UE04 Оцінка аналітичних методів стосовно наук про життя і здоров'я та UE07А Здоров'я – Суспільство – Людство. В кінці першого семестру проводиться іспит, за результатами якого складається рейтинг академічних досягнень студентів. Кожному предмету надаються різні коефіцієнти значущості для кожної з чотирьох спеціальностей і університет публікує чотири списки розподілу. Завдяки цьому, на нашу думку, студенти мають більш чітке уявлення про свій рівень підготовки та шанси на подальший успіх у проходженні кінцевого відбору. Вони можуть обрати один або декілька (до 4-х) напрямків для складання конкурсних іспитів. Цей вибір визначає його програму навчання другого семестру (комплекс загальних предметів та ті, що стосуються обраного напрямку). Ми вважаємо, що

важливим здобутком введення загального 1 курсу для всіх основних медичних спеціальностей є можливість переорієнтації на навчання за іншими галузями для студентів, які отримали найнижчі результати, бо вона зменшує кількість молодих людей, що залишаються "за бортом" вищої освіти назавжди.

В другому семестрі обов'язкові курси дисциплін включають: курс обраної спеціальності, UE03В Функціональні аспекти, UE05 Загальні морфологічні та функціональні аспекти, UE06 Основи знань лікарських засобів, UE07В Здоров'я – Суспільство – Людство, UE09 Методи визначення та аналізу геному.

По закінченні другого семестру проводяться іспити, функція яких – остаточний відбір кандидатів та встановлення класифікаційного рейтингу кожної з чотирьох спеціальностей. Всі іспити проводяться в письмовій формі та анонімно, загалом, у вигляді *тестів множинного вибору* (QCM – questionnaires à choix multiples) й, за деякими предметами (наприклад – "Здоров'я – Суспільство – Людство"), *відповідей на запитання* (QR – Question Rédactionnelle).

Для визначення кількості зарахованих використовується Numerus Clausus (з лат. "nombre fermé" – обмежена кількість) – кількість місць на медичних факультетах, що регламентується державою. Для студентів, що не пройшли конкурсний відбір, існує можливість повторення курсу навчання на L1 Santé, але тільки ще один раз [8; 6; 4].

Закон про лімітований відбір студентів Numerus Clausus був прийнятий ще у 1971 році й мав на меті наступні функції: встановити кількість дипломованих спеціалістів й, відповідно, фахівців, що працюють, встановити кількість консультантів для зменшення витрат на соціальне забезпечення, обмежити кількість студентів для покращення їх практичної підготовки та забезпечити максимальний рівень працездатності і накопичення знань, враховуючи довготривалість та складність медичного навчання.

Але 40 років історії існування Numerus Clausus показали, що політики, адміністративні працівники й навіть самі лікарі абсолютно не в змозі планувати необхідну кількість медичних працівників. За свідченням Данієля Валаша (Daniel Wallach) [11, с. 2], спеціалісти з прогнозування проігнорували, наприклад, дві головні тенденції змін в медичній практиці: фемінізацію та скорочення робочого часу. Вони також не передбачили такі важливі фактори, як збільшення кількості та старіння французького населення, що, відповідно, вимагає більшої кількості лікарів. Тому головна проблема, що може створити Numerus Clausus, – недостатня кількість медичних працівників.

За результатами нашого дослідження та враховуючи загальні принципи відбору кандидатів на медичне навчання, запропоновані Я. Цехмістером, ми можемо зробити висновки, що існуюча система відбору кандидатів на медичне навчання у Франції має як певні переваги, так і недоліки. Система вільного набору з використанням процедури APB відповідає сучасним тенденціям комп'ютеризації суспільства, є прозорою та соціально справедливою, але існують проблеми недостатньої поінформованості абітурієнтів та їх батьків щодо її ефективного використання й технічної відмови в роботі системи. Ще одна позитивна характеристика – це можливість для студентів на протязі року обрати спеціалізацію більш впевнено та взагалі визначитися, чи підходить їм обрана професія й чи в змозі вони витримати такі навчальні навантаження. Але, головними недоліками цієї системи є її неекономічність та значний рівень відсіву. Переваги та недоліки Numerus Clausus були вже зазначені вище. Узагальнюючи, зазначимо, що одним з головних недоліків процесу відбору кандидатів на медичне навчання у Франції є використання лише методу оцінювання академічної успішності, який не розкриває усіх здібностей кандидата й не надає повної картини особистості – майбутнього лікаря.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є аналіз програми професійної медичної підготовки Ліценціату у Франції.

Література

1. Бочарова О. А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Бочарова О. А. ; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006. – 196 с.

2. Цехмістер Я. Відбір учнів на професії медичного профілю: аналіз зарубіжного досвіду / Я. Цехмістер // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 2. – С. 163–171.
3. Arrêté du 28 octobre 2009 relatif à la première année commune aux études de santé [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000021276755&dateTexte=&categorieLien=id>. – Назва з екрана.
4. Cours L1 Sante [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.l1-sante.net/cours-l1-sante.php>. – Назва з екрана.
5. Guide du candidat 2014 – Version du 13/12/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.admission-postbac.fr/site/guide_2014/Guide_du_candidat_2014.pdf. – Назва з екрана.
6. L1 Santé à Marseille [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.majorprepa.com/secteur-L1sante-marseille.html>. – Назва з екрана.
7. L1 Santé – PACES Présentation de la réforme de la 1ère année de médecine par Pierre Antoine [Електронний ресурс] // Le Parisien. – 30.09.2010.– Режим доступу:
<http://etudiant.aujourd'hui.fr/etudiant/info/l1-sante-paces.html>. – Назва з екрана.
8. Le guide des études de médecine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.letudiant.fr/etudes/secteurs/medecine_.html – Назва з екрана.
9. Marchand-Antonin B. Le numerus clausus – ses effets secondaires, sa place dans la globalisation de la médecine: Thèse pour le doctorat en médecine [Електронний ресурс] / Université Paris Diderot. – Paris, 2009. – 199 p. – Режим доступу:
<http://thesesdemedecine.free.fr/wp-content/thesis/NumerusClausus.BenoitMarchandAntonin.pdf>. – Назва з екрана.
10. Rapport n° 2012–123 Analyse de l'orientation et des poursuites d'études des lycéens à partir de la procédure admission post-bac [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://cache.media.education.gouv.fr/file/10_octobre/21/5/Rapport_IGEN_APB_2012-123_239215.pdf – Назва з екрана.
11. Wallach Daniel. A-t-on besoin d'un numerus clausus? [Електронний ресурс] / Daniel Wallach. – Режим доступу:
www.lemonde.fr/idees/article/2011/12/08/a-t-on-besoin-d-un-numerus-clausus_1614689_3232.html. – Назва з екрана.